

A nemzetiségi politika két aspektusa a két világháború közötti Szlovák Nemzeti Pártban

Előadásom első részében abból a tényből indulok ki, hogy a két világháború közötti Szlovák Nemzeti Párt politikai hitvallásának legfontosabb elvével összhangban, amely a szlovák nacionalizmus volt, alapvető programjaként a szlovák nemzet védelmét határozta meg. Ebben az összefüggésben vizsgálom a nemzeti önállóság kérdését. A második részben a Szlovák Nemzeti Párt egyik korabeli legjelentősebb képviselőjének, dr. Emil Stodolának az 1936-ban kiadott *A nyelvtörvény és a kisebbségi kérdés* című munkájával foglalkozom.

I.

Azt a tényt, hogy az impériumváltás előtti és utáni Szlovák Nemzeti Párt között létezik bizonyos fokú folytonosság, mindjárt az elején szükséges leszögezni. A Szlovák Nemzeti Párt magvát ugyanis azok a konzervatív turócszentmártoni csoportok alkották, melyek jelentős részt vállaltak a szlovákság nemzeti egyenjogúságáért folyó harcban a 19. század második és a 20. század első felében. Ők a politikai és társadalmi munka értelmét a szlovákok azon alapvető nemzeti jogainak védelmében látták, amelyek alapjait a szlovák nemzeti mozgalmak rakták le a 19. században. Ez elsősorban a szlovák nemzet önállóságához és az önálló szlovák nyelvhez – mint a nemzeti különállás egyik legfontosabb jegyéhez – való ragaszkodást jelentette.

A szlovákság politikai képviselői 1861-ban fogadták el a Szlovák nemzet memorandum címmű politikai programot, amely 1918-ig, az első világháború végéig irányadó jellegű volt számukra. Így államjogi szempontból megmaradtak a történeti Magyarország integritásának az elvénél, miközben a csehek és szlovákok politikai egységének és közös államának koncepciója az első világháború előtt semmiféle szerepet nem kapott körükben. A turócszentmártoni csoport – amely a Szlovák Nemzeti Párt vezérkarát adta – ugyanis a *Hlas* című folyóirat körül csoportosulók, az ún. hlaszisták fiatal generációjával ellentétben jelentősebb mértékben nem kapcsolódott be a cseh–szlovák együttműködésbe. Ennek egyik oka éppen a cseh félnek a szlovák önállóságot és a Štúr-féle nyelvi elkülönülést elutasító álláspontja volt. Így hivatalos politikai érintkezés nem létezhetett, s a kapcsolatok megmaradtak a kulturális, a társasági élet és később a gazdaság szintjén.

Az első világháború kitörését követően a hazai szlovák politikai képviselői taktikai okokból passzivitást hirdettek, és tartózkodott az állam iránti lojalitás mindenmű kifejezésétől. Közben külföldön elkezdődött a cseh-szlovák államiség megvalósításáért indított akció, amelyben mindkét nemzet politikusai, a külföldön élő csehek és szlovákok, valamint a felfegyverzett légiók vettek részt. A Szlovák Nemzeti Párt hivatalos vezetése csupán 1918 elején kezdett aktivizálódni, de még ekkor is tartózkodó álláspontot foglalt el a cseh-szlovák államiséggel kapcsolatban. Végül csupán 1918. május 24-én a Szlovák Nemzeti Párt vezetőségi ülésén fogadtak el olyan nyilatkozatot, amely szerint a szlovákság elhatározta, hogy kiválik a magyar államból, s a csehekkel kíván közös államban élni.

Az, hogy a turócszentmártoni konzervatív körök is elfogadták a cseh-szlovák államiség eszméjét, annak tulajdonítható, hogy immár ezt az új államjogi koncepciót tekintették az egészséges nemzeti fejlődés szempontjából a legszerencsésebbnek. Az adott helyzetben pedig a jövőbeli csehszlovák állam a volt magyar rendszerrel szemben mindenképpen biztatóbbnak tűnt.

A cseh-szlovák államjogi variáns sikerének feltétele a közép-európai térség háború utáni elrendezésének egy olyan megoldási javaslata lehetett csak, amely a győztes antanthatalmaknak is megfelelt. Mind a cseh, mind a szlovák fél számára egyértelmű volt, hogy tervezetüknek megoldást kell nyújtania a térség azon nemzetiségi problémáira, amelyek a Monarchiát ezen problémák megoldásának akarata hiányában a romlásba döntötték. Ennek alapját az egységes csehszlovák nemzet teóriájának elfogadása jelentette. A Szlovák Nemzeti Párt által 1918. október 30-ra összehívott értekezleten a szlovák nemzet egyedüli hivatalos reprezentánsa, a Szlovák Nemzeti Tanács a cseh-szlovák nemzet önrendelkezési jogára hivatkozva állt ki a cseh-szlovák állam létrehozása mellett. A szlovák politikai vezetés, elsősorban a turócszentmártoni konzervatív csoport azonban csupán politikai, nem pedig etnikai értelemben használta a cseh-szlovák nemzet kifejezést. A csehszlovakizmust és a szlovákok részvételét a közös államban – autonóm szubjektumként – célszerű politikai és pragmatikus elvnek tartotta.

A szlovák politikai vezetés viszonyát a cseh-szlovák államiséghez az határozta meg, hogy véleményük szerint a szlovákság egészséges nemzeti fejlődésének az alapja az erős állam. Ezért Csehszlovákia kialakulásának időszakában a legfontosabb feladatnak az állam biztonságának és a határoknak, valamint az ország nemzetközi helyzetének biztosítását és megszilárdítását tartotta. Így a Csehszlovák Köztársaság létezésének első időszakában a szlovák nemzeti mozgalom és az állam érdekeinek teljes egybeeséséről, az állami hatalom teljes elfogadásáról beszélhetünk. A korabeli problémák hatásait a szlovák politika sok esetben nem a szlovák érdekek sérüléseként, hanem az állam egységének veszélyeztetettségeként fogta fel. Ezért a csehszlovák nemzeti egység elvével szemben kifogásai ellenére is átmenetileg elfogadta ezt, és még akkor is fenntartások nélkül támogatta a kormány politikáját, ha az a szlovák nemzeti törekvések gyengüléséhez vezetett.

Az akkori szlovák politika egyik jellemzője az volt, hogy szélesebb kontextusba helyezték a szlovákkérdést. S ez nemcsak a konzervatív turócszentmártoni körökre, hanem az egész politikai spektrumra, így a néppártiakra is jellemző volt. A leg-sürgősebbnek tehát nem a nemzetpolitikai problémák megoldását tartották. Előtérbe Szlovákiának a köztársaságba való betagozódása, az új állami adminisztráció ki-

építése, a szlovákok hivatalokban való alkalmazása, a földreform, az állam és az egyházak viszonyának kérdése került. Ezzel összefüggésben pedig a maradiság és a haladás kérdése és számos szociális, nemzetiségi és a cseh országrészekkel való összekapcsolódás miatti gazdasági probléma merült fel.

Nemzeti szempontból azokra a területekre összpontosítottak, amelyek a korábbi nemzetiségi elnyomást leginkább megérezték: a nyelvi, társadalmi, kulturális szférára. Megkezdték Szlovákia szlovákosítását, a szlovák intézményrendszer kiépítését (a *Matica slovenská* újjáalakítását), a szlovák iskolarendszer kiépítését, a szlovák kultúra támogatását. A szlovák lakosság számára különféle tanfolyamokat szerveztek, hogy az idővel olyan szakmákban is érvényesülhessen, amelyekből az előző rendszer alatt nemzeti szempontból kiszorult (például a jegyzői hivatás). Követelték, hogy a kultúra és az egyházi élet, az oktatás és a művelődés kapjon szlovák nemzeti jelleget, hangsúlyozták a nemzeti öntudat kialakításának és erősítésének, a szlovák nyelv megőrzésének fontosságát.

Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a Szlovák Nemzeti Párt táborán belül nem jelentkeztek bíráló hangok. Közöttük is voltak olyanok, akik az új állam optimista víziói mellett aggodalmaikat is kifejezték a két nemzet egy államban való összekapcsolása miatt. 1919 közepétől a Szlovák Nemzeti Párton belül is egyre gyakrabban felmerült a szlovák nemzeti gondolat következetesebb képviselőjének kérdése. A *Národné noviny* egyre gyakrabban közölt bíráló cikkeket a kormánypolitikáról, amely a szlovák politikusok közreműködésével okozott károkat a szlovák gazdaságnak, kultúrájának, egyházi életnek.

A Szlovák Nemzeti Párt programjának alakulásában nagy szerepe volt a szlovákiai pártstruktúra fejlődésének, amelyben 1918 végétől felgyorsultak az események. Megalakult a Szlovák Néppárt, a szociáldemokrácia pedig az országos Szociáldemokrata Párt részévé vált. 1919 elején felmerült a Szlovák Nemzeti Pártnak mint egy egységes szlovák polgári pártnak az újjáalakítása. Az új pártprogram és jelleg vitájában két nézet különült el. Az egyiket a turócszentmártoni nemzetiek és az általuk nevelt fiatal nemzetiek, míg a másikat az agrárizmus olyan személyiségei képviselték, mint Milan Hodža, Pavel Blaho és Fedor Houdek. A nemzeti vonal többé-kevésbé ragaszkodott a hatalomváltás előtti elvekhez és politizáláshoz, nemzeti pártban gondolkodtak, és elutasították a nemzetnek rendekre való felosztását, s így egyetlen társadalmi réteg (a parasztság) kizárólagos képviselőjét. Egy ilyen – nemzeti – párt kiépítése azonban a pártprogram teljes átdolgozását követelte volna meg, amire a Szlovák Nemzeti Párt a két háború közötti időszakban nem volt képes. Ez pedig jelentős mértékben akadályozta a párt fejlődését, ill. tevékenységét.

A nemzetiek programjában továbbra is szerepelt a szlovák öngazgatás bevezetése, ami nem volt teljesen új gondolat a szlovák közgondolkodásban, hiszen már az 1861-es memorandumban és egy 1914-ből származó programban is felbukkant, noha a hatalomváltás előtt választási programjukba taktikai okokból nem sorolták be. Szlovákia Csehszlovákián belüli autonómiájának kérdése első ízben Matúš Dula 1918 szeptemberében megvalósult prágai útja során merült fel, amikor is a cseh képviselők állítólag ígéretet tettek a szlovák öngazgatásra. Ugyanez volt a témája annak az 1918. október 31-i titkos megbeszélésnek, amelyen a nemzetiek – Dula és Stodola – ezt követelték. A megbeszélésen úgy döntöttek, hogy a kérdést újból az állam stabilitásának kialakítása után – ezt kb. 10 évre becsülték – veszik elő.

A fenti döntéssel összhangban a nemzetiek a szlovák öngazgatás kérdését a köztársaság megalakulása utáni időben nem feszegették. Nem változtatták meg azonban azt a véleményüket, hogy Szlovákiát megilleti az öngazgatás, s ez a párt egyik alapelvevé vált. Felbukkant a nemzetgyűlési felszólalásaik során és a sajtóban is. Az autonómia kifejezés helyett azonban szívesebben használták az öngazgatás kifejezést, mivel ez jobban kifejezte a hozzáállásukat. Az öngazgatást ugyanis sokkal inkább közigazgatási, mint nemzetpolitikai problémaként értelmezték, miközben továbbra is kiálltak a csehszlovák egység platformja mellett.

A szlovák öngazgatás melletti legfontosabb érvük a színvonalas közigazgatás kialakítása volt. A Csehszlovákia megalakulása után kialakított centralizmus lényege az egész ország unifikációja, az állam egész területének egységes irányítása volt. Szlovákia azonban gazdasági és társadalmi szempontból is teljesen eltérő részt alkotott a Csehszlovák Köztársaságon belül, s eltérő hagyományai voltak. A nemzetiek elfogadhatatlannak tartották, hogy az állam egységesítése során figyelmen kívül hagyják a szlovák sajátosságokat. Ezért bizonyos kérdésekben hasznosnak tartották a decentralizáció elveinek érvényesítését, s az adott ügyek szlovák hatáskörben való megoldását. Így a decentralizáció követelése és a centralizmus elutasítása a Szlovák Nemzeti Párt ellenzékiiségének legfontosabb forrásává vált. A decentralizáció egyik biztosítékának az 1918 decemberében létrehozott Szlovákia Teljhatalmú Minisztériumát tartották. Ezt a forradalmi, tehát ideiglenes intézményt a szlovák öngazgatás kialakításáig meg kívánták őrizni. A prágai kormány azonban fokozatosan megkurtította jogkörét, s a prágai minisztériumokra bízta a döntéseket, így Szlovákia Teljhatalmú Minisztériuma elveszítette jelentőségét.

Szlovákia igazgatásának kérdése – tehát a centralizmus vagy az önkormányzatiság bizonyos formája – a nemzetgyűlési és a sajtóban zajló viták állandó témájává vált. Megoldását sokan az 1919 közepétől készülő közigazgatási reformtól várták. Az ún. megyereform a megyék olyan szövetségét feltételezte, amely bizonyos mértékig biztosította volna Szlovákia öngazgatását. 1920 elején a szlovák képviselők klubja a reformról az amerikai szlovákság képviselőivel is tárgyalt. Elfogadott alapelveik azonban nem épültek be a tartalmában jócskán megnyirbált törvénybe. Ugyanígy sikertelenek voltak azok a tárgyalások is, amelyeket Milan Hodža kezdeményezett 1920 folyamán.

A nemzeti elvek előtérbe kerülése és a szlovák öngazgatás kérdésköre volt az, amely mentén a nemzetiek fokozatosan eltávolodtak az agráriusok csoportjától, s új pártot alapítottak 1921 márciusában, amely elfogadta az Emil Stodola által kidolgozott öngazgatási javaslatot. A tervezet Kárpátalja autonómatörvénye alapján Szlovákia teljes öngazgatásával számolt, a néppártiak javaslatától eltérően azonban fokozatosan kívánták ezt bevezetni. A javaslat többek között a pittsburghi egyezményre is hivatkozik, amelyben egy Csehszlovákián belüli szlovák parlament megalakítása is szerepelt. Nemzeti szempontból azonban a nemzetiek továbbra is kitarítottak a csehszlovák nemzeti egység elve mellett.

A Szlovák Nemzeti Párt további fejlődésére jelentős befolyással bírtak az egyre rosszabbodó szlovákiai állapotok. A problémákat, melyek gyökerei korábbiak voltak, az 1921–1923-as gazdasági válság élezte ki. Gazdasági szempontból Szlovákia jelentős mértékben elmaradt a cseh országrész mögött. A hatalomváltás után megszakadtak korábbi gazdasági kapcsolataik, az iparosodás befejezetlensége gátolta a

modernizációt, amire leginkább a mezőgazdaság fizetett rá. A földbirtokreform következetlenül valósult meg, a földművesek helyzete pedig semmit sem javult. A gazdasági válság hatásait Szlovákia sokkal jobban megérezte, mint Csehország. Ezt az állapotot sokan a centralista államberendezésnek tulajdonították, amely lehetetlené tette a szlovákiai sajátosságok figyelembevételét. A centralizmus kritikájának egyik okát a szlovákiai iskolaügy szolgáltatta. A nemzetiek ugyanis fontosnak tartották a rezsort öngazgatását. Hasonló volt a helyzet a hivatalnokok esetében is, mivel a cseh alkalmazottak beáramlását semmiféle jogszabály nem szabályozta, s ez negatív hatással volt Szlovákia fejlődésére.

Mindezek következményeképpen radikalizálódni kezdtek a tömegek, amelyet jól kihasznált a Néppárt. Az események 1921, de főleg 1922 folyamán a Szlovák Nemzeti Párt soraiban is mozgolódást indítottak. A radikális szárny – Andrej Mihal, Ivan Thurzo, Anton Kompánek, Miloš Kolesár, Ľudovít Bazovský – a szlovákkérdés következetesebb megoldását követelte. Elfogadta ugyan a párt hivatalos irányvonalát, mely szerint Szlovákia problémájának súlypontja a közigazgatás, de figyelmét az alapvető nemzeti kérdésekre összpontosította, s a centralizmust a szlovákság létfontosságú érdekeivel összeegyeztethetetlennek nevezte. A radikálisok támadták a centralisták egyik legfőbb érvét, az egységes csehszlovák etnikai nemzet elvét, amely szerint az egységes nemzet egységes közigazgatást, irányítást, nyelvet tesz szükségessé. Arra a véleményre jutottak, hogy változást csupán akkor érhetnek el, ha az öngazgatást a szuverén szlovák nemzet alapvető jogaként fogják követelni. Így 1922-től a párt fokozatosan eltávolodott a csehszlovák egység pozíciójától, és a cseh–szlovák kölcsönösség elvét kezdték hangsúlyozni. Az 1922 folyamán kiadott közleményeikben már a szlovák nemzeti önállóság elismerésének szükségességét hangoztatták, és a párt nyilvános rendezvényein igyekeztek megmagyarázni ezt a fordulatot. A párt végrehajtó bizottsága 1922 novemberében hivatalos programként fogadta el az új irányvonalat. A nemzetiek politikai gondolkodásában és a szlovák nemzeti kérdés formálódásában ez jelentős elmozdulás volt, amely a csehszlovakizmus gyakorlati érvényesülésére is hatást gyakorolt. Hangsúlyozni kell azonban azt, hogy a nemzetiek mindezt nem érezték szembenállónak a csehszlovák államiság gondolatával. Ők az államon belüli erős Szlovákiát az egész köztársaság szilárd-ságának egyik alapfeltételeként fogták fel.

Mindez személyi változásokat váltott ki a párton belül. Emil Stodola lemondása után Gustáv Adolf Bežo lett az elnök, s azok pedig, akik a párt új irányvonalával nem békéltek meg, a Csehszlovák Nemzeti Demokrata Pártba távoztak. A változások az Szlovák Nemzeti Pártnak a Néppárthoz fűzött kapcsolatában is változást hoztak. Egyes radikálisok közeledtek az autonomista Néppárthoz, akikkel az együttműködés főleg Anton Kompánek amerikai útja kapcsán erősödött fel. A Szlovák Nemzeti Párt vezetősége azonban elutasította az együttműködést a Néppárttal; az együttműködés feltételeként a Néppárt belső megtisztulását nevezték meg. Elsősorban azoknak a személyeknek az eltávolítását követelték, akik a csehszlovák államiság szempontjából kompromittálódtak. 1923 közepén a Szlovák Nemzeti Párt több vezető személyisége is kinyilvánította, hogy a párt a politikai paletta közepén kíván elhelyezkedni, s nem akar a szélsőségesekhez közeledni.

A nemzeti önállóság kérdése fontos szerepet kapott a Szlovák Nemzeti Párt politikájában. Az önálló nemzeti lét tudatosítása és vállalása ugyanis minden nemzet

életében fontos határkőnek számít. A szlovákság ezt a 19. század második felében lezajlott nemzeti forradalom során tette meg. A nemzetiségi elnyomás és a nemzeti jogok érvényesítésének a szándéka a szlovák politikai elitet a csehszlovák államiság felé sodorta, amelynek létfeltételét az egységes csehszlovák nemzet koncepciójának elfogadása jelentette. Ezt a szlovákság olyan politikai elvként értelmezte, amely nem mond ellent a cseh és szlovák nemzet egészséges fejlődésének. A közös állam első éveiben az a meggyőződés vezette a szlovák politikát, hogy csupán egy szilárd alapokon nyugvó államban biztosíthatók a nemzet jogai. Így a csehszlovakizmus ideológiája stabilizáló szerepet kapott. Negatív következményei a gyakorlatban Szlovákia centralista jellegű irányítása kapcsán jelentkeztek. Az, hogy a különböző fejlettségű részekből összeálló államban egységes irányítási rendszert vezettek be, ellentmondott annak a követelménynek, hogy tiszteletben kell tartani Szlovákia sajátosságait. De ellentmondott a decentralizációnak is, amely bizonyos jogkörök szlovák kezekbe kerülését feltételezte. Olyan területekről volt szó, amelyekben a központ döntései gyakran ellentmondottak a szükségleteknek. Leginkább az iskolaügy, a gazdaságpolitika és a hivatalnokok kérdése tartozik ide. A radikalizálódó politikai erők azonban a világháború utáni válság idején már a szlovák nemzeti érdekekkel ellentétesnek ítélték az etnikai csehszlovakizmus elvének gyakorlását. A megoldást ekkor már a szlovák nemzet teljes önállóságának az elismerésében látták.

II.

Előadásom második felében Emil Stodola *A nyelvtörvényről és a kisebbségi kérdéstről* című 1936-ban megjelent művét szeretném ismertetni. Emil Stodola demokratikus beállítottságú politikus volt, aki a politikai, köztük a kisebbségi kérdések megoldásában abból a meggyőződéséből indult ki, hogy a társadalom és az állam működését minél inkább polgári alapokra kell helyezni. Véleménye szerint az államnak, a közigazgatásnak és a bürokráciának a polgárokat kell szolgálni, nem pedig fordítva, s ezért a törvényalkotás és azok végrehajtása során elsősorban a polgárok érdekeit kellene szem előtt tartani. Ez a művelt jogász több olyan tanulmányúton is részt vett, ahol gyakorlatban is tanulmányozhatta a többség és kisebbség viszonyát. Többek között a belgiumi és svájci demokráciákban tapasztaltak ösztönözték arra, hogy javaslatokat tegyen a hazai helyzet jobbítására. A kisebbségek problémáját a csehszlovák belpolitika egyik legfontosabb kérdésének tekintette. Állítása szerint egy-egy állam kultúráltságának, az emberi jogok betartásának, a demokráciának az egyik fokmérője az, hogyan bánik a kisebbségeivel.

Stodola szerint a kisebbségekkel szembeni politikai gyakorlatban a nyelvi jogokon keresztül lehet leginkább a polgárok felé nyitni. Ezért készítette el művét, amelyben a nyelvtörvény elemzésén keresztül akart javulást elérni a többség és kisebbség viszonyában. Emellett több olyan – a nyelvtörvényen kívüli – gondra és elégtelenségre is rámutatott, amelyek ellentétesek voltak a kisebbségek érdekeivel. Mindezzel az volt célja, hogy észrevételeivel tárgyyszerű vitát váltson ki a kérdésről.

Az 1920-as nyelvtörvényben a kisebbségek jogaival a 2., 3. és 5. paragrafus foglalkozott, amelyeket az 1926 februárjában kiadott 17. sz. rendelet 14–41. szaka-

szaik pontosítottak. Ezek lehetővé tették a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek, hogy a hivatalokkal, bíróságokkal, a köztársaság intézményeivel való érintkezésben, a büntetőeljárásokban, az önkormányzatok ülésein használhatják anyanyelvüket, de csak akkor ha az adott eljárásban az utolsó népszámlálás alapján a lakosság több mint 20%-a az adott kisebbséghez tartozik. A felsorolt intézmények kötelesek voltak a kisebbségek nyelvén írt beadványokat átvenni, az ügyintézés pedig ilyen esetben az állam nyelvén (csehszlovák nyelven) és a kisebbség nyelvén zajlott. Ha a kisebbség aránya az adott eljárásban meghaladta a lakosság kétharmadát, a hivatali ügyintézés csupán a kisebbség nyelvén történhetett, nem volt szükséges az államnyelvet is használni.

A nyelvtörvény elemzése során Stodola rámutatott arra, hogy a csehszlovák törvényi rendezés nem felel meg a probléma súlyosságának és aktualitásának. Véleménye szerint a téma kényessége a törvényi rendezés nagyobb precizitását igényli, hiszen például a belga nyelvtörvény több mint 100 paragrafust tartalmazott.

Stodola bírálta az államnyelv előnyben részesítését a kisebbségek nyelvével szemben ott, ahol azok aránya nem éri el a 20%-ot. Stodola itt elsősorban olyan magyarok által lakott járásokra gondolt, ahol a hatalomváltást követően csupán az államnyelven történt az ügyintézés. Az ilyen gyakorlathoz az államnyelv érvényesítésének szándékán kívül az is hozzájárult, hogy ezeken a helyeken kevés volt az olyan alkalmazott és hivatalnok, aki ismerte volna a kisebbség nyelvét. A magyar kisebbség, amely tudatosította a technikai akadályokat, ezt a helyzetet tolerálta. Stodola viszont úgy gondolta, hogy a törvények következetesebb alkalmazása növelné a kisebbségi lakosság elégedettségét, s hozzásegítené őket ahhoz, hogy saját nemzeti életüket élhessék.

Stodola a nyelvtörvény nagy hiányosságának tartotta azt, hogy az nem szabályozta a minisztériumoknak alárendelt intézmények és vállalatok nyelvhasználatát. Ezért fordulhatott elő, hogy olyan magyar jellegű vidékeken, mint a Csallóköz, a postákon és a vasutakon csak szlovák nyelvű rendeletek és feliratok olvashatók, és a vonatok érkezését és indulását csak szlovákul jelentik be, a kisebbség nyelvén pedig nem. Stodola megállapítása szerint „ha a feliratok, rendeletek stb. nem érthetőek a lakosság számára, akkor azoknak semmi értelmük. A demokrácia alapelvéről van ugyanis szó: nem a polgárok vannak a hivatalokért, hanem a hivatalok a polgárokért.” A szerző szerint a törvényeket úgy kellene módosítani, hogy a hivatalokba olyanok kerüljenek, akik az állam és a kisebbség nyelvében egyaránt járatosak, tehát a hivatali helyek betöltésénél figyelembe kellene venni a kisebbségi lakosság arányát is.

Stodola szerint a nyelvi normákon kívül más változtatások is szükségesek a kisebbségi kérdés megfelelő rendezéséhez. Így bírálta azt, hogy a népszámlálás során a hivatalok felülbírálnak a nemzetiség bevallását, az iskolaügyben folyó intézkedéseket, a földreform végrehajtását stb.

Fordította: Simon Attila